

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**Environmentální výchova a vzdělávání na základních školách, ve školních
družinách a jejich vzdělávacích programech**

Vedoucí práce: Mgr. Richard Macků
Autor práce: Schönbeková Hana
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: III.

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

4. 4. 2013

Hana Schönbeková

Děkuji především vedoucímu bakalářské práce Mgr. Richardovi Macků, Dis. za věnovaný čas, projevenou trpělivost, cenné připomínky a metodické vedení práce. Dále pak děkuji své rodině a nejbližším přátelům za duševní podporu, kterou mi poskytli v uplynulých letech mého studia.

Obsah

ÚVOD	5
1 TERMINOLOGIE	7
1.1 Environmentální výchova	7
1.2 Ekologická výchova.....	7
1.3 Udržitelný rozvoj	8
2 LEGISLATIVA A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY PRO OBLAST ENVIRONMENTÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	9
2.1 Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice.....	9
2.1.1 Děti, mládež, pedagogičtí a odborní pracovníci	10
2.2 Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010 – 2012 s výhledem do roku 2015.....	11
2.2.1 Aktuální a cílové stavy klíčových oblastí vzdělávání v rámci EVVO.....	11
2.3 Vzdělávací programy	13
2.3.1 Národní program vzdělávání.....	14
2.3.2 Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání.....	14
2.3.3 Školní vzdělávací program	19
3 CHARAKTERISTIKA A NÁLEŽITOSTI ŠKOLNÍ DRUŽINY	21
3.1 Vymezení školní družiny	21
3.2 ŠVP školní družiny	22
4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V ŠVP VYBRANÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL A ŠKOLNÍCH DRUŽIN (VLASTNÍ ŠETŘENÍ)	24
4.1 Vymezení oblastí šetření	24
4.2 Metodologie šetření	25
4.3 Environmentální vzdělávání na Základní škole, Matice Školské 3, České	

Budějovice	26
4.3.1 Charakteristika školy a školní družiny	26
4.3.2 Charakteristika ŠVP	27
4.3.3 Výsledky šetření	28
4.4 Environmentální vzdělávání na základní škole L. Kuby 48, České Budějovice, „Fakultní základní škola“	30
4.4.1 Charakteristika školy a školní družiny	30
4.4.2 Charakteristika ŠVP	31
4.4.3 Výsledky šetření.....	31
4.5 Environmentální vzdělávání na Základní škole, J. Š. Baara	34
4.5.1 Charakteristika školy a školní družiny	34
4.5.2 Charakteristika ŠVP	35
4.5.3 Výsledky šetření.....	35
5 SHRUTÍ POZNATKŮ Z EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ.....	38
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	41
SEZNAM PŘÍLOH.....	44
ABSTRAKT	49
ABSTRACT.....	50

ÚVOD

„Pod vedením přírody nemůžeme nikterak pochybit.“

Marcus Tullius Cicero

Umění žít v souladu s přírodou je v dnešní době velmi ceněným rysem osobnosti, na který je kladen čím dál větší důraz. Moderní vyspělá společnost si v posledních desetiletích nejspíš začíná plně uvědomovat nepostradatelnost a důležitost přírody, která byla v minulosti na úkor technologického rozvoje neodpustitelně přehlížena. Důkazem tohoto „prozření“ může být i environmentální výchova a vzdělávání, jakožto integrální součást povinných předmětů základních a středních škol v mnoha vzdělávacích systémech na celém světě. Nejinak je tomu i u nás v České republice. Vzdělávací instituce zajišťují svým pedagogickým pracovníkům pravidelnou rekvalifikaci v oblasti aktuálních otázek týkajících se oblasti vyučování ochrany životního prostředí a často se samy snaží o ekologický provoz školy. Mimo vzdělávací systém zde také vzniká řada organizací zaměřených na environmentální výchovu a vzdělávání dětí a mládeže. Jednou z nich je například Český svaz ochránců přírody, který má v této oblasti již více než dvacetiletou tradici. I přes veškerá tato pozitiva je legislativní vymezení týkající se environmentální výchovy a vzdělávání poněkud problematické. A to převážně v terminologii jednotlivých pojmů a i v samotném pochopení jeho obsahu a cílů. Tyto skutečnosti nepomohla objasnit ani Evropská Unie, do které vstoupila Česká republika v roce 2004. Naopak svými dalšími ustanoveními a doporučeními tuto záležitost poněkud zkomplikovala. Školním institucím ovšem nezbyvá nic jiného, než se těmto podmínkám snažit porozumět a samozřejmě jim i vyhovět.

Cílem této práce je souhrnně popsat legislativu a s ní související kurikulární dokumenty týkající se environmentální výchovy a vzdělávání, podle kterých se mají školy a školní družiny řídit a na jejichž základě vytvářet své školní vzdělávací programy. Dále si na příkladu třech vybraných škol a jejich družin ukážeme, jakým způsobem tyto instituce do svých vzdělávacích programů environmentální výchovu a vzdělávání včleňují v souladu s legislativou. Tyto poznatky poté shrneme.

První kapitola je zaměřena na problematiku pojmů environmentální a ekologická výchova, která tkví především v různorodém vymezení a pochopení těchto pojmů, důsledkem čehož je nejednotnost jejich definic. Dále je v této části práce objasněn termín trvale udržitelný rozvoj, který je nedílnou součástí ochrany životního prostředí.

Kapitola je zpracována na základě Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice a prací předních českých autorů zabývajících se tímto tématem. Konkrétně Hany Horké, Jana Činčery a Aleše Máchala.

Hlavními zdroji, ze kterých čerpá druhá kapitola, jsou konkrétní legislativní a kurikulární dokumenty a jejich části vztahující se k oblasti environmentální výchovy a vzdělávání. Jsou jimi příslušné zákony České republiky, výše zmíněný Státní program a Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, který pomáhá s naplněním cílů Státního programu. Dále jsou zde charakterizovány kurikulární dokumenty koncipované státem, jež jsou východiskem pro tvorbu vzdělávacích programů jednotlivých škol nebo školských zařízení, jejichž vymezení je také součástí této kapitoly.

Třetí kapitola se věnuje samotné charakteristice školní družiny, zabývá se jejími náležitostmi a tvorbou jejího vzdělávacího programu.

Obsahem čtvrté kapitoly je vlastní šetření, vycházející ze školních vzdělávacích programů vybraných škol a jejich školních družin. Zaměřuje se na praktické včlenění environmentální oblasti vzdělávání do samotné výuky a výchovného působení a přibližuje nám, jakým způsobem školy k tomuto tématu přistupují. Konkrétně se u základních škol budeme věnovat environmentálním tématům, které jsou součástí občanských kompetencí, týdenní časové dotaci předmětů včleněných do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a Člověk a příroda a také předmětům integrovaných do tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova. Jedná se o oblasti a průřezové téma definované v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Poslední pátá kapitola nám shrnuje výsledky výše zmíněného šetření a porovnává, jestli jsou v souladu s podmínkami uvedenými v RVP ZV, jež se vztahují k environmentální výchově a vzdělávání.

1 TERMINOLOGIE

1.1 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Environmentální výchova je pojem zformulovaný na *První mezvládní konferenci o environmentální výchově*, uskutečněné roku 1977 v Gruzínském hlavním městě Tbilisi. „Cílem environmentální výchovy je 1. posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech; 2. poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí; 3. tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí.“¹ Vyučovací předmět environmentální výchova si tedy ve školách kladl za cíl, aby si žáci osvojili nejen určité znalosti v oboru, ale i hodnotové postoje a určité kompetence k jednání. Pozdější vymezení je pro veřejnost pravděpodobně více srozumitelné, když říká, že environmentální výchova obsahuje výchovu o životním prostředí, v životním prostředí a pro životní prostředí. Můžeme říci, že díky této definici se vyučování environmentální výchovy přesunulo ze školních lavic spíše do přírody nebo na konkrétní místo, kde problém, se kterým se v rámci vyučování setkáváme, vznikl nebo stále vzniká.²

1.2 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA

Chápání pojmu ekologická výchova je v České republice problematické. Porozumění tohoto termínu závisí především na samotném autorovi práce, ve které se tento pojem objevuje. Úkolem ekologie jako takové je sledovat vlivy lidské činnosti na přírodu a hledat metody k její nápravě.³ Kdežto ekologickou výchovu například Horká chápe jako prostředek, kterým se člověk naučí správnému jednání vůči životnímu prostředí.⁴ Přičemž dodává, že ekologická výchova zahrnuje oblasti jako environmental education (výchova k ekologickému životnímu stylu), environmental studies (vzdělávání v oblasti životního prostředí) a ecology studies (výuka ekologie), které jsou v anglosaském jazykovém prostředí striktně odlišeny.⁵ I ona je jedním z autorů, který

¹ ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 12.

² Tamtéž, s. 13-14.

³ Srov. HORKÁ, H. *Teorie a metodika ekologické výchovy*, s. 8.

⁴ Srov. HORKÁ, H. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*, s. 3.

⁵ Srov. HORKÁ, H. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*, s. 9.

termín ekologické výchovy ve svých pracích staví jako ekvivalent k termínu environmentální výchova.⁶ Jan Činčera, autor zaměřující se na environmentální výchovu, v tomto slučování pojmů, které v České republice převládá, vidí zásadní problém. A to v tom, že v zahraničí jsou definovány odděleně. Tato nejednotnost může českého čtenáře při četbě zahraniční literatury jistě velmi snadno zmást a může v pochopení tohoto pojetí nastat mnoho nejasností. Na rozdíl od Horké používá Činčera termín environmentální výchova jako pojem, který je nadřazený pojmu ekologická výchova, kterou chápe jako jeden z jejích možných směrů.⁷ Dalším významným českým autorem v oblasti ekologické či environmentální výchovy je Aleš Máchal, který tyto dva pojmy také ztotožňuje, a to i přes to, že si je vědom jejich odlišností. Ekologickou výchovu v širším slova smyslu chápe jako výchovné a vzdělávací působení na člověka, jehož cílem je zvyšování spoluzodpovědnosti lidí za stav přírody, zvyšování kompetencí k řešení ekologických problémů a utváření ekologických hodnot.⁸ V této práci, abychom předešli nejasnostem, se budeme držet definice Horké - a i přesto, že jsme seznámeni s problematikou tohoto vymezení environmentální výchovu s ekologickou ztotožníme a zaměříme se především na téma ochrany životního prostředí.

1.3 UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, který si rozebereme v kapitole 2. 1, poukazuje na nedostačující informovanost české společnosti o principech udržitelného rozvoje, což je pojem, o kterém vzhledem k jeho důležitosti budeme jistě slýchat v čím dál větší míře. Je vymezen v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, konkrétně v §6. „Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“⁹ Upozorňuje tedy na ochranu životního prostředí, která by neměla být přehlížena na úkor uspokojování potřeb společnosti.

⁶ Srov. HORKÁ, H. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*, s. 26.

⁷ Srov. ČINČERA, J., *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 14.

⁸ Srov. MÁCHAL, A., *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*, s. 15.

⁹ Srov. *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*.

2 LEGISLATIVA A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY PRO OBLAST ENVIRONMENTÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

2.1 STÁTNÍ PROGRAM ENVIRONMENTÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVY A OSVĚTY V ČESKÉ REPUBLICĚ

Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí obsahuje mimo jiné i §13 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta. Ministerstvo životního prostředí (dále jen MŽP), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) a další ústřední orgány jsou podle tohoto paragrafu povinny podporovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu (dále jen EVVO), která vychází z principů udržitelného rozvoje.¹⁰ Tento zákon je plně v souladu se směrnicí č. 90/313/EHS, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí a odpovídá tak požadavkům Evropské unie. Státní program EVVO v České republice (dále jen Státní program) je součástí implementace této směrnice a zpracovává ho MŽP spolupracující s jinými příslušnými ministerstvy a především nestátními neziskovými organizacemi a jejich zařízeními, jakými jsou různá centra a střediska ekologické výchovy. Legislativně je EVVO definována jako výchova, osvěta a vzdělávání, které se uskutečňuje takovým způsobem, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje a vede k uvědomění si odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí.¹¹ Environmentální problematiku a její řešení program zpracovává z několika hledisek: 1. hledisko veřejné správy, týkající se zaměstnanců ústředních a krajských orgánů, okresních úřadů, obcí a členů volených zastupitelstev, 2. děti, mládež, pedagogičtí a odborní pracovníci, 3. hledisko podnikové sféry, jejíž cílovou skupinou je management podniků, zaměstnanci podniků, odborové svazy a profesní organizace, 4. veřejnost, kde jde především o osvětu, poradenství a dostupnost informací o environmentální problematice.¹² Pro naši práci je důležitá hlavně oblast 2., která se zabývá resortem školství.

¹⁰ Srov. *Zákon 123/1998 Sb.*, § 13, odst. 2.

¹¹ Srov. *Zákon č. 17/1992 Sb.*, §16.

¹² Srov. *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice.*

2.1.1 DĚTI, MLÁDEŽ, PEDAGOGIČTÍ A ODBORNÍ PRACOVNÍCI

„Základním cílem environmentálního vzdělávání a výchovy další generace je naučit ji žít podle principů (trvale) udržitelného rozvoje.“¹³ *Oblast dětí, mládeže, pedagogických a odborných pracovníků* se dělí na čtyři základní témata: 1. Environmentální vzdělávání a výchova dětí a mládeže, 2. Příprava odborníků pro péči o životní prostředí a udržitelný rozvoj, 3. Příprava učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro environmentální vzdělávání, 4. Výzkum a vývoj specializovaný na oblast EVVO.¹⁴ Cíle této oblasti jsou rozděleny na cíle věnované dětem a mládeži a cíle důležité pro profesní přípravu.

Oblast dětí a mládeže se zabývá především získáním znalostí a problematikou globalizace z pohledu člověka a prostředí, ve kterém žije. Dále rozvíjením hodnot, postojů, názorů a chování, které jsou žádoucí pro ochranu životního prostředí a úcty k přírodě. Státní program se zvláště věnuje oblastem environmentálního vzdělávání a výchovy: 1. dětí a mládeže v předškolním věku, kde upozorňuje na důležitost rodinného prostředí a mateřských škol, kterým je doporučeno spolupracovat se subjekty věnujícími se environmentální problematice, 2. dětí a mládeže základních, středních a vyšších odborných škol, kde je cílem seznámení žáků se základy ochrany životního prostředí, s principy udržitelného rozvoje a podpora spolupráce škol s mimoškolní oblastí. 3. vysokoškolských studentů, jimiž jsou navrženy různá doporučení týkající se samostatné výchovy k ochraně životního prostředí a také jsou zde charakterizovány povinné dílčí úkoly, vztahující se k environmentálnímu vzdělávání a určené pro všechny studijní obory.¹⁵

V profesní přípravě učitelů a dalších pedagogických pracovníků pro environmentální vzdělávání se Státní program zabývá zvláště vytvořením takových vzdělávacích činností, které podporují přístupy pro trvale udržitelný rozvoj. Cílem je kvalitní příprava pedagogických pracovníků v environmentální oblasti, do které patří vytváření nových postupů a forem vzdělávání či poskytování nejnovějších environmentálních informací.¹⁶

Jak v oblasti dětí a mládeže, tak v oblasti profesní přípravy se jedná o cíle realizovatelné školní i mimoškolní činností.

¹³ Srov. *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*, s. 14.

¹⁴ Tamtéž., s. 14.

¹⁵ Tamtéž, s. 14-16.

¹⁶ Tamtéž, s. 16-18.

2.2 AKČNÍ PLÁN STÁTNÍHO PROGRAMU ENVIRONMENTÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVY A OSVĚTY V ČESKÉ REPUBLICE NA LÉTA 2010 – 2012 S VÝHLEDEM DO ROKU 2015

Akční plán Státního programu vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010-2012 s výhledem do roku 2015 (dále jen „Akční plán“) představuje souhrn doporučení a opatření pro dané roky, které napomáhají v dosažení cílů, definovaných ve Státním programu. Aktuální Akční plán je rozdělen do 4 strategických oblastí: 1. vzdělávání v rámci EVVO, 2. infrastruktura v EVVO, 3. indikátory, 4. finanční rámec.¹⁷ Protože nás zajímá především oblast vzdělávání, budeme se soustředit na oblast 1. vzdělávání v rámci EVVO, která se člení ještě na 7 podkapitol: raný věk dítěte a předškolní vzdělávání, základní a střední vzdělávání, vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání, další vzdělávání ve veřejné správě, podnikové sféře a neziskovém sektoru, další vzdělávání učitelů, osvěta veřejnosti a rozvoj vzdělávání průřezově. Každá strategická oblast v sobě zahrnuje vyhodnocené výsledky z akčních plánů minulých let. Tyto výsledky, ať už jsou pozitivní nebo negativní, se nazývají Aktuální stavy a obsahují aspekty, na základě kterých se stanovují tak zvané Cílové stavy. Ty jsou východiskem pro vymezení výše zmíněných opatření.¹⁸

2.2.1 AKTUÁLNÍ A CÍLOVÉ STAVY KLÍČOVÝCH OBLASTÍ VZDĚLÁVÁNÍ V RÁMCI EVVO

Aktuální stavy

Z aktuálních stavů strategické oblasti vzdělávání v rámci EVVO vyplývá, že u pedagogů mateřských škol roste zájem o informace vztahující se k EVVO, ale zároveň mají děti ve věku 0-6 let žijící především ve větších městech omezený kontakt s přírodou. Na základních a středních školách je problémem nedostatek financí, který má zajisté za následek i převažující výuku v učebnách školy, namísto toho, aby se děti v oblasti EVVO vzdělávaly v přírodě. Nedostatkem je také neexistence metodiky, která by napomohla k vyhodnocení gramotnosti žáků v environmentální oblasti. Pozitivním aspektem je nejen existence metodických dokumentů vztahujících se k EVVO, ale také organizací, které nabízejí školám výukové programy zaměřující se na environmentální

¹⁷ Srov. *Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010-2012 s výhledem do roku 2015*, s. 2-3.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 3.

vzdělávání a rostoucí zájem škol o vyučování o přírodě v přírodě. Ve vyšším odborném a vysokoškolském vzdělávání v současné době neexistuje analýza, která by popisovala aktuální začlenění EVVO ve výuce. Pro budoucí pedagogy, studující na vysokých školách, navíc v současné době nejsou k dispozici soustavné vzdělávací programy, věnující se oblasti EVVO. Pozitivem může být snad jen to, že nestátní neziskové organizace nabízejí pro studenty různé programy a zajišťují jim vedení, oponenturu a témata absolventských prací. V oblasti dalšího vzdělávání a osvěty v podnikové sféře, veřejné správě a neziskovém sektoru je pozitivem, že nestátní neziskové organizace začaly nabízet vzdělávací programy vztahující se k EVVO i pro veřejnou správu. Nabídka vzdělávacích programů zaměřujících se na environmentální vzdělávání a poptávka po nich je však stále ještě minimální. V oblasti dalšího vzdělávání vzdělavatelů se v minulých letech podařilo vytvořit programy pro lektory EVVO a Standard dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO. Ve sféře osvěty veřejnosti je vyzdvížena existence mnoha nezávislých webových stránek a periodik, které informují o životním prostředí a pořádání environmentálních osvětových akcí pro veřejnost. Nedostatkem je ale nesystematičnost zveřejňování těchto informací. Poslední oblastí je rozvoj vzdělávání (průřezově), ve které je pozitivním aspektem minulých let vytvoření center a středisek ekologické výchovy, které vytváří publikace a pomůcky pro EVVO. Za negativum je však považována absence oficiálních internetových stránek informujících o EVVO.¹⁹

Cílové stavy

V předškolním vzdělávání je potřeba, aby měli rodiče dostatečné příležitosti k tomu získat si informace o vlivu prostředí na rozvoj a zdraví jejich dítěte a aby mateřské školy začleňovaly do svého výchovně-vzdělávacího procesu principy EVVO. V základním a středním vzdělávání je potřeba zkvalitnit nabídku služeb v oblasti EVVO, nabízených těmto školám a vytvořit systém, na jehož základu by se školy aktivně podílely na realizaci EVVO ve vzdělávání a začleňovaly ve větší míře environmentální problematiku do svých ŠVP. Tyto instituce by také měly ve svých zařízeních usilovat o to, aby samy jednaly v souladu s požadavky na ochranu životního prostředí a svým studentům tak byly ve svém jednání dobrým příkladem. Vyšší odborné školy a vysoké školy by měly systematicky začlenit environmentální principy do svého

¹⁹ Srov. *Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010-2012 s výhledem do roku 2015*, s. 4-14.

provozu a vzdělávacího procesu a do svého programu zahrnout předmět, který by studenty, kteří se připravují na profesi učitele, informoval o teorii a metodikách EVVO. V oblasti dalšího vzdělávání a osvěty v podnikové sféře, veřejné správě a neziskovém sektoru je nutné vytvořit systém dalšího environmentálního vzdělávání. Zaměstnanci pracující na úřadech veřejné správy by měli získávat a uplatňovat ve své profesi environmentální znalosti. Také by mělo přibývat podniků a firem, které by nabízely svým zaměstnancům možnosti dalšího vzdělávání v oblasti EVVO a samy by se měly podílet na uplatňování environmentálních principů na pracovišti. Ve sféře dalšího vzdělávání vzdělavatelů je vhodné připravit pedagogické pracovníky na to, aby realizovali průřezové téma Environmentální výchova definované v RVP. Co se týče osvěty veřejnosti, tak ta by měla mít větší možnost spolupodílet se na rozhodování o životním prostředí a využívání nabídky environmentálního zájmového vzdělávání a osvětových programů.²⁰

Akční plán uvádí doporučení a opatření s odkazem na rok, do kterého by měly tyto nedostatky být zmírněny nebo ještě lépe zcela odstraněny. Každé opatření je opatřeno garantem, který organizuje jeho plnění a zodpovídá za jeho naplnění. V Akčním plánu jsou také uvedeny i subjekty, se kterými by měl garant spolupracovat. Většinou jde o MŽP nebo MŠMT.

2.3 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

V zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen Školský zákon) č. 561/2004 Sb. je definován systém vzdělávacích programů.²¹

2.3.1 NÁRODNÍ PROGRAM VZDĚLÁVÁNÍ

Prvním z těchto programů je Národní program vzdělávání, nazvaný Bílá kniha, který zpracovalo MŠMT, a který vymezuje závazné obecné vzdělávací cíle výchovy a vzdělávání v České republice. A to v rámci předškolního, základního a středního vzdělávání, terciárního vzdělávání a v oblasti vzdělávání dospělých. Nás bude zajímat především oblast základního vzdělávání. Jedním ze vzdělávacích cílů je i výchova

²⁰ Srov. *Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010-2012 s výhledem do roku 2015*, s: 4-14.

²¹ Srov. *Zákon 561/2004 Sb.*, § 3.

k ochraně životního prostředí. Konkrétně jde o vytvoření si kladného vztahu k přírodě, zasazování se o její ochranu a zajištění udržitelného rozvoje.²² Cílem vzdělávání na 1. stupni základní školy je získávání a osvojení si předpokladů pro celoživotní učení, do kterých patří i utváření kladného vztahu k životnímu prostředí. Na 2. stupni základní školy by měl pedagog i žák klást na rozvoj tohoto vztahu důraz a ujasnit si v tomto ohledu své postoje a hodnoty.²³

2.3.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Dalším státním dokumentem jsou Rámcové vzdělávací programy (dále jen „RVP“), vytvořené pro každý stupeň vzdělávání zvlášť. V RVP je vymezen povinný rozsah a podmínky vzdělávání, konkrétní cíle, formy, délka a povinný obsah všeobecného a odborného vzdělání.²⁴ Vytváří jej primárně MŠMT. V některých případech je ale nutné, aby obsah RVP projednalo i s jinými příslušnými ministerstvy.²⁵ RVP základního vzdělávání (dále jen „RVP ZV“) podporuje zohledňování potřeb a možností žáků při dosahování obecných vzdělávacích cílů definovaných v Bílé knize, doporučuje klást důraz na vytváření příznivého klima školy, využívat možnost slovního hodnocení žáka a spolupráci s rodiči. Dále program vymezuje tzv. klíčové kompetence, které „představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.“²⁶ Tyto kompetence vychází z obecně přijímaných a žádoucích hodnot ve společnosti, a proto by si je měli žáci během základního vzdělávání osvojit a snažit se je nejen ve vzdělávacích institucích, ale i v běžném životě, co nejvíce rozvíjet. Jsou jimi: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní kompetence, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. V rámci environmentálního vzdělávání jsou důležité především kompetence občanské, díky kterým by se měl žák na konci základního vzdělávání mimo jiné i naučit chápat ekologické souvislosti, vnímat environmentální problémy a snažit se o jejich eliminaci a nápravu a jednat v zájmu trvale udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí. Veškeré klíčové kompetence by měly být rozvíjeny v rámci tzv. vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny jedním nebo více

²² Srov. MŠMT, *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*, s. 14.

²³ Srov. Tamtéž, s. 47-48.

²⁴ Srov. Tamtéž, §4, odst. 1.

²⁵ Srov. *Zákon 561/2004 Sb.*, §4, odst. 3.

²⁶ MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 14.

vzdělávacími obory, viz. Tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Přehled vzdělávacích oblastí a jejich oborů.

Vzdělávací oblast	Vzdělávací obor(y)
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk
Matematika a její aplikace	Matematika a její aplikace
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět
Člověk a společnost	Dějepis, Výchova k občanství
Člověk a příroda	Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis
Umění a kultura	Hudební výchova, Výtvarná výchova
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví, Tělesná výchova
Člověk a svět práce	Člověk a svět práce ²⁷

V RVP ZV je ke každé vzdělávací oblasti vymezena její charakteristika, její cílové zaměření a vzdělávací obsah vzdělávacích oborů. Cílové zaměření vymezuje k čemu je žák veden, aby postupně dosahoval klíčových kompetencí a vzdělávací obsah vzdělávacích oborů, který si škola rozvrhne do vyučovacích předmětů, je tvořen tzv. očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy představují souhrn znalostí a dovedností, jenž by žáci měli dosáhnout v určitých obdobích (na konci 3. a 5. ročníku) prostřednictvím integrování jejich aspektů do příslušných vyučovacích předmětů. Učivo je chápáno jako prostředek, kterým dochází k dosažení těchto očekávaných výstupů. Pro environmentální vzdělávání jsou nejdůležitějšími oblastmi Člověk a jeho svět (koncipována jen pro 1. stupeň), Člověk a příroda a Člověk a zdraví. Mimo povinných součástí vzdělávání existují ještě tzv. doplňující vzdělávací obory, které škola může, ale i nemusí zařadit do své výuky. Jsou jimi: 1. Další cizí jazyk, 2. Dramatická výchova, 3. Etická výchova, 4. Filmová/audiovizuální výchova a 5. Taneční a pohybová výchova. Zde nás bude zajímat především Etická výchova.

Člověk a jeho svět

Tato oblast je základem pro výuku v oblastech Člověk a společnost a Člověk a příroda. Její vzdělávací obsah je rozdělen do několika tematických okruhů, které je možné propojovat v rámci školního vzdělávacího programu, o kterém ještě bude řeč v kapitole 2.3.3. Těmito tematickými okruhy jsou: 1. Místo, kde žijeme, 2. Lidé kolem

²⁷ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 18.

nás, 3. Lidé a čas, 4. Člověk a jeho zdraví a konečně 5. Rozmanitost přírody, kde je jedním z cílů formování počátečního vztahu k přírodě. Žáci se zde učí o důležitosti vybudování si kladného vztahu k Zemi, o ochraně a zlepšení životního prostředí a jsou vedeni k trvale udržitelnému rozvoji. Cílovým zaměřením tohoto tematického okruhu, které směřuje k rozvíjení klíčových kompetencí je mimo jiné i utváření ohleduplného vztahu k přírodě a hledání možností aktivního přístupu při její ochraně. Jedním z očekávaných výstupů okruhu Rozmanitost přírody je i to, že se žák naučí hodnotit, jaké aktivity člověka mohou přírodě škodit a jaké jí naopak pomáhají. Učivo by mělo obsahovat okruh, ve kterém je kladen důraz na odpovědnost lidí při ochraně a tvorbě životního prostředí.²⁸

Člověk a příroda

Oblast Člověk a příroda navazuje na oblast Člověk a jeho svět. Poskytuje žákům možnost hlubšího poznání a porozumění přírody a jejích zákonitostí. Zdůrazňuje, že jsme my jako lidé její součástí a ovlivňujeme tak její činnost. Proto je potřeba zasazovat se o její ochranu. Cílovým zaměřením této oblasti je utváření a rozvoj klíčových kompetencí vedoucích žáka k pochopení přírodních jevů, k šetrnému a aktivnímu chování k přírodě a k využívání obnovitelných zdrojů energie. Vzdělávacími obory, za jejichž pomoci by mělo být těchto cílů dosaženo, jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis. Pro naši práci jsou nejdůležitějšími obory Přírodopis a Zeměpis, vyučované na 2. stupni základní školy.²⁹

Vzdělávacím obsahem oboru Přírodopis jsou tematické celky: 1. Obecná biologie a genetika, 2. Biologie hub, 3. Biologie rostlin, 4. Biologie živočichů, 5. Biologie člověka, 6. Neživá příroda, 7. Základy ekologie, 8. Praktické poznávání přírody. S přírodou a její ochranou jsou spjaty všechny tematické okruhy. Pro nás nejpodněnější je však okruh Základy ekologie, kde patří mezi očekávané výstupy schopnost žáka uvést příklady kladného i záporného působení člověka na životní prostředí. Tyto cíle by měly být zahrnuty v učivu zabývajícím se ochranou přírody a životního prostředí.³⁰

Vzdělávací obor Zeměpis disponuje těmito tematickými celky: 1. Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie, 2. Přírodní obraz Země, 3. Regiony světa, 4. Společenské a hospodářské prostředí, 5. Životní prostředí, 6. Česká republika,

²⁸ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 37-41.

²⁹ Srov., *Tamtéž*, s. 51-52.

³⁰ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 57-60.

7. Terénní geografická výuka, praxe a aplikace. Vzhledem k povaze práce zabývající se environmentálním vzděláváním se zaměříme především na okruh Životní prostředí. Mezi svými očekávanými výstupy má schopnost žáka uvést na příkladech důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí. Do učiva se řadí témata trvale udržitelného rozvoje, principy a zásady ochrany přírody a životního prostředí a environmentální problémy lidstva.³¹

Člověk a zdraví

Třetí oblastí související s environmentální výchovou je Člověk a zdraví. Oblast je vymezena vzdělávacími obory Tělesná výchova a Výchova ke zdraví. Tělesná výchova se zaměřuje především na problematiku pohybových potřeb a zájmů žáka. Výchova ke zdraví navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Důraz se zde klade na zdravotně preventivní návyky. V cílovém zaměření je pro nás z hlediska rozvoje environmentálního myšlení nejzajímavější část o tom, že si žák má uvědomit dopad kvality ovzduší na své zdraví, a zasazovat se o jeho zlepšení. V očekávaných výstupech se sice o tématech souvisejících konkrétně s environmentální výchovou nedočteme, ale některé s ní přeci jen souvisí. Například zasazování se o aktivní podporu svého zdraví a zdraví jiných osob nebo odpovědnost k pravidlům zdravého životního stylu můžeme chápat i z hlediska ochrany životního prostředí. Stejně tak můžeme postupovat u této oblasti i u Učiva.³²

Etická výchova

Etická výchova patří mezi doplňující vzdělávací obory, které má škola možnost zařadit do svého výukového plánu. Její součástí je i ochrana přírody a životního prostředí. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět navazuje mimo jiné na ohleduplné chování k přírodě a ochranu přírody, v oblasti Člověk a příroda v oboru Přírodopis navazuje na ochranu přírody a životního prostředí. Etická výchova žáka také vede k porozumění problematice environmentálních a ekologických problémů.³³

Průřezová témata

V RVP ZV existují i tzv. Průřezová témata, která představují okruhy aktuálních

³¹ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 60-63.

³² Tamtéž, s. 72-80.

³³ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 90.

problémů světa. Spolu s učením se nových vědomostí, dovedností a schopností pomáhají žákovi především utvářet a rozvíjet svou osobnost z hlediska jeho postojů a hodnot. Umožňují propojení vzdělávacích obsahů a oborů, čímž přispívají k zajištění systematickosti ve vzdělávání. Témata v RVP ZV obsahují svou charakteristiku, svůj přínos k rozvoji osobnosti žáka a jsou zpracovány v tematických okruzích, které obsahují témata, jejichž výběr je v kompetenci školy. Průřezová témata jsou rozdělena do těchto oblastí: 1. Osobnostní a sociální výchova, 2. Výchova demokratického občana, 3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, 4. Multikulturní výchova, 5. Environmentální výchova, 6. Mediální výchova. Školy jsou povinny všechny tyto oblasti zahrnout do své výuky. Jakým způsobem a kam tato témata zařadí je ovšem čistě v jejich kompetenci.³⁴ Podrobněji si nyní rozebereme oblast Environmentální výchovy.

Průřezové téma Environmentální výchova žáka vede k utváření a pochopení vztahů člověka a životního prostředí, k aktivní účasti na ochraně životního prostředí, k jednání v rámci udržitelného rozvoje. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět toto téma poskytuje systematický pohled na přírodu. V oblasti Člověk a příroda se zabývá důležitostí pochopení přírodních zákonitostí a postavení člověka v přírodě. V oblasti Člověk a zdraví téma poukazuje na to, jak ovlivňuje kvalita a vlivy prostředí na naše zdraví. Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností a schopností i v oblasti postojů a hodnot je značný. Jmenujme například přínos pochopení vztahů člověka a prostředí, porozumění důsledků jeho činnosti na prostředí a uvědomění si v tomto ohledu vlastní odpovědnosti, vedení k senzitivnímu přístupu k přírodě, podněcování k aktivní účasti žáka při řešení problémů spojených se životním prostředím, poskytování znalosti v oblasti udržitelného rozvoje, v péči o životní prostředí a učení žáků nad těmito tématy diskutovat a argumentovat. Tematické okruhy k tomuto průřezovému tématu provází systematicky žáka celou problematikou environmentální výchovy. Těmito tematickými okruhy jsou: 1. Ekosystémy, 2. Základní podmínky života, 3. Lidské aktivity a problémy životního prostředí, 4. Vztah člověka k prostředí.³⁵

Rámcový učební plán

Obsahem RVP ZV je také tzv. Rámcový učební plán, který stanovuje minimální

³⁴ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 100.

³⁵ Srov. Tamtéž, s. 109-111.

časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti a obory. A to jak pro 1. stupeň (1. - 5. ročník), tak případně i pro 2. stupeň (6. - 9. ročník) základní školy. Pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je minimální časová dotace pro 1. stupeň stanovena na 12 hodin týdně. V oblasti Člověk a příroda se jedná o 21 hodin týdně na 2. stupni a oblast Člověk a zdraví by měla obsáhnout na 1. stupni pro obor Tělesná výchova alespoň 10 hodin týdně a na 2. stupni, kde je k tomuto oboru přiřazen navíc obor Výchova ke zdraví, by minimální časová týdenní dotace měla být celkem alespoň 10 hodin týdně.³⁶

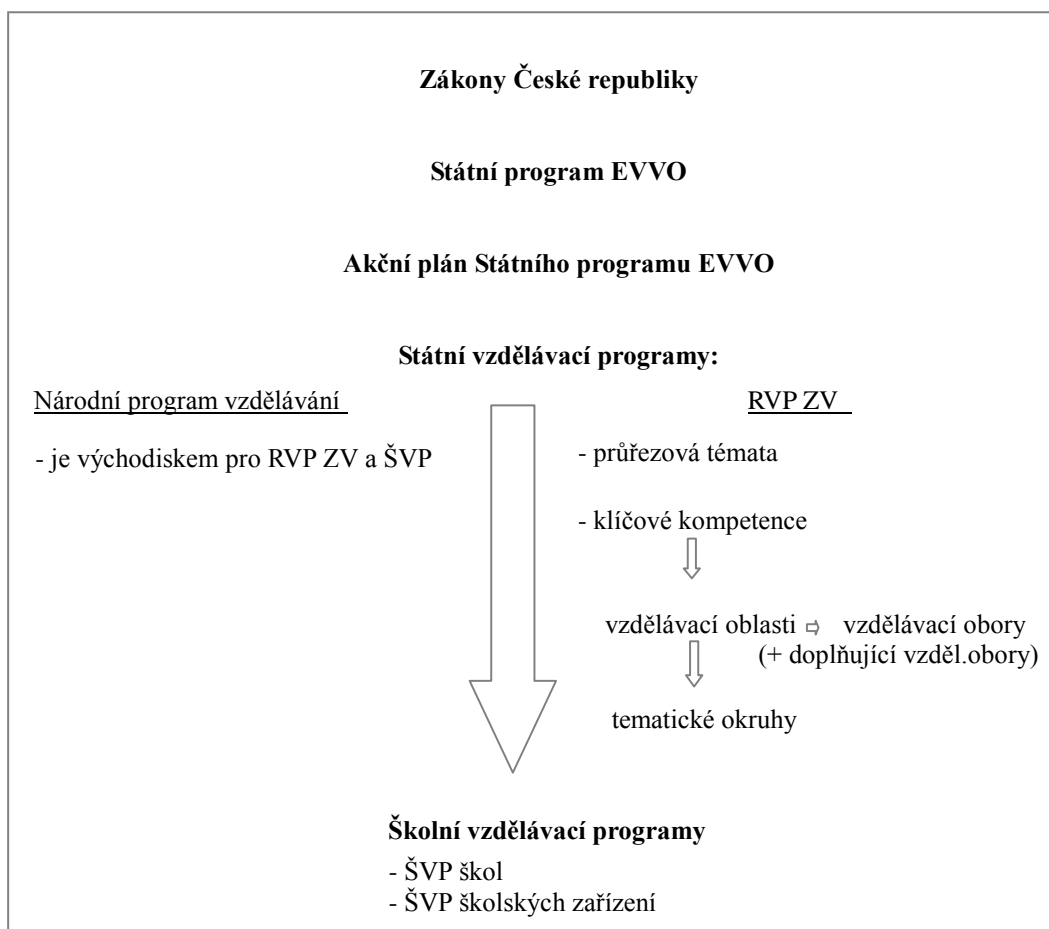
2.3.3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) jsou oproti výše zmíněným programům, učebními dokumenty, které nejsou vypracovány státem, ale vytváří si jej samotné školy. Stát pouze stanovuje, že pokud je pro ŠVP vydán RVP, musí se tímto programem škola při tvorbě svého ŠVP řídit a být s ním v souladu. Podle ŠVP se v jednotlivých základních a středních školách realizuje samotné vzdělávání. Vydává jej ředitel školy a jsou v něm naplněny veškeré požadavky RVP pro jednotlivé obory. Výjimku tvoří školská zařízení, kterými se budeme v této práci ještě zabývat podrobněji. Pro ně se totiž RVP nevydávají a proto si tato zařízení ve svém ŠVP vymezují i konkrétní cíle vzdělávání.³⁷

³⁶ Srov. MŠMT, *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*, s. 114-115.

³⁷ Srov. HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*, s. 10.

Schéma č. 1: Legislativní a kurikulární dokumenty vztahující se k environmentální výchově a vzdělávání

3 CHARAKTERISTIKA A NÁLEŽITOSTI ŠKOLNÍ DRUŽINY

3.1 VYMEZENÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY

Zájmové vzdělávání, mezi které se řadí i školní družina se řídí především Školským zákonem a vyhláškou 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Školský zákon definuje zájmové vzdělávání v § 111. Jde o takové vzdělávání, které je uskutečňováno ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, a to především ve střediscích volného času, školních družinách a klubech. Poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností, která je zaměřena na různé oblasti. V § 118 je dále definováno, že podle oblasti, na kterou je školské zařízení pro zájmové vzdělávání zaměřeno, zajišťuje výchovné, vzdělávací, zájmové nebo tematické rekreační akce, osvětovou činnost pro žáky, studenty, pedagogické pracovníky a jiné osoby.³⁸

Vyhláška 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání opět definuje školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Vymezuje také, jaké jsou formy zájmového vzdělávání, charakterizuje účastníky a popisuje činnost, organizaci a výši úplaty v těchto zařízeních. Organizačně se školní družina dělí na tak zvaná oddělení, přičemž v každém z nich může být podle zákona nejvýše 30 účastníků. Účastníci družiny jsou především žáci a studenti prvního stupně základní školy, kterým družina poskytuje zájmové vzdělávání a jejichž účast je oproti školní docházce dobrovolná. Při práci je zde důraz kladen především na individuální přístup a vzhledem k relativní časové neomezenosti není při svých aktivitách žák pod tlakem a může aktivity vykonávat svým tempem. Svou činnost družina vykonává ve dnech školního vyučování a o školních prázdninách, ve kterých však může ředitel činnost družiny přerušit. Mezi formy zájmového vzdělávání, uskutečňované ve školní družině patří zejména pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost. Dále příležitostná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost, do které zahrnujeme například výlety, návštěvy kina nebo divadla a v neposlední řadě družina poskytuje účastníkům i spontánní aktivity, do kterých můžeme zařadit odpočinkové aktivity po obědě ve vnitřních prostorech družiny nebo samostatné hraní si dětí venku na hřišti. Účastníkům družina umožňuje také vykonávat odpočinkové činnosti a

³⁸ Srov. *Zákon 561/2004 Sb.*, §111 a §118.

připravit se na vyučování.³⁹

3.2 ŠVP ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školský zákon v § 28 charakterizuje dokumentaci, kterou je povinna vést si každá škola a každé školské zařízení. Jedná se zejména o rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku, evidenci žáků – školní matriku, doklady o přijetí žáků, ŠVP školní družiny, doklady o průběhu vzdělávání, vnitřní řád školní družiny a rozvrh provozu a knihu úrazů.⁴⁰ Pro školská zařízení, do kterých řadíme i školní družinu, se však nevydávají RVP, které vymezují povinný obsah a podmínky vzdělávání, a proto jsou v jejich ŠVP vymezeny i „konkrétní cíle vzdělávání, délku a formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončení vzdělání, popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.“⁴¹ Vydává jej ředitel/ředitelka školy nebo školského zařízení a zveřejňuje jej na veřejně přístupném místě. Nahlížet do něj a pořizovat si z něj opisy a výpisy může každý. Kopie z něj může obdržet za cenu v místě obvyklou.⁴²

Zákon sice nestanovuje, kdo by se měl podílet na koncepci a zpracování ŠVP družiny, ale je vhodné, aby ředitel spolupracoval především s vychovateli nebo vychovatelkami, kteří jsou většinou nejlépe obeznámeni s možnostmi využití družiny, s tím, co jim dovolují jejich schopnosti a jaké klíčové kompetence chtějí u žáků nejvíce rozvíjet. Také je přínosem, pokud na tvorbě ŠVP družiny spolupracují i třídní učitelé žáků, kteří do družiny dochází. A to především z důvodu systematického doplňování školního vyučování činností školní družiny. Z toho vyplývá, že podněty a inspiraci při zpracování ŠVP družiny by měl pedagogickým pracovníkům poskytnout obzvláště ŠVP školy, ke které družina náleží, a to za účelem obohacení obsahu vzdělávání ve škole i ve školní družině.⁴³

Po obsahové stránce by ŠVP neměl být neměnným dokumentem, ale měl by reagovat na společenské změny, na nové poznatky v oblasti vědy a na nové technologie. Také je vhodné, aby dokázal připravit žáky pro řešení konkrétních životních situací a

³⁹ Srov. *Zákon 561/2004 Sb.*, § 8.

⁴⁰ Srov. HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*, s. 45.

⁴¹ *Zákon č. 561/2004 Sb.*, §5, odst. 2.

⁴² Srov. *Zákon 561/2004 Sb.*, § 5, odst. 3.

⁴³ Srov. HÁJEK, B. a kol., *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*, s. 11.

způsobu života.

Hájek shrnuje a zdůrazňuje, že vzhledem k žádoucí systematičnosti programu je na něj při jeho zpracování potřeba nahlížet v několika rovinách:

- <i>legislativní hledisko</i> : podle Školského zákona je ŠVP povinným a závazným pedagogickým dokumentem pro školy i školská zařízení;
- <i>pedagogické hledisko</i> : ŠVP také popisuje, jakým způsobem působit na žáky, aby dokázali ve svém volném čase co nejvíce rozvíjet klíčové kompetence a uměli ho tak co nejlépe a co nejefektivněji využít; v cílech ŠVP družiny se také odráží i podmínky, ve kterých je činnost družiny provozována, a proto není vůbec vhodné opsat program z jiné školní družiny, která má jistě své výchozí podmínky pro výchovnou a vzdělávací činnost odlišné;
- <i>evaluační hledisko</i> : ŠVP stanovuje kritéria, jakými se bude hodnotit pedagogická činnost, která nemusí být hodnocena pouze zřizovatelem zařízení, ale také rodiči, vychovatelkami nebo samotnými žáky.
- <i>společenské hledisko</i> : ve družině se vychovatelky nevěnují pouze poskytování sociálních služeb, ve smyslu hlídání dětí, ale rodiče požadují od družiny i systematické rozvíjení zájmů, schopností a dovedností svého dítěte v rámci volného času. ⁴⁴

Při tvorbě ŠVP by si všichni účastníci tohoto procesu měli také uvědomit důležitost grafického provedení programu. Měl by na něj být kladen převážně proto, že na jeho základě se mnoho rodičů rozhoduje, jestli své dítě do družiny zapíše, či nikoliv.⁴⁵

Nejen pro účastníky školní družiny, ale i pro vychovatelky by měly být veškeré činnosti prováděné ve družině inspirativní a mít předem vymezený konkrétní cíl.

⁴⁴ Srov. HÁJEK, B. a kol., *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*, s. 9.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 10.

4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V ŠVP VYBRANÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL A ŠKOLNÍCH DRUŽIN (VLASTNÍ ŠETŘENÍ)

4.1 VYMEZENÍ OBLASTÍ ŠETŘENÍ

Doposud se práce věnovala teoretickému výkladu v oblasti environmentální výchovy a vzdělávání. Nyní již víme, že jedním z nejdůležitějších kurikulárních dokumentů pro realizaci výchovy a vzdělávání, nejen v environmentální oblasti, ale i v celém základním vzdělávání je RVP ZV. V této části práce si pomocí několika příkladů ŠVP vybraných škol zodpovíme na otázku: Jakým způsobem školy ve svých ŠVP chápou a popisují oblasti týkající se environmentální vzdělávání, které jsou charakterizovány v RVP ZV? Jinak řečeno, uvedeme si konkrétní příklady ŠVP vybraných základních škol a družin v Českých Budějovicích platných pro školní rok 2012/2013 a popíšeme jejich důležité oblasti, které se zabývají environmentální výchovou a vzděláváním. Vlastním výsledkům šetření bude předcházet seznámení s každou z vybraných škol v kapitolách o charakteristice příslušné školy a školní družiny (kapitoly 4.3.1, 4.4.1, 4.4.2) a také seznámení s charakterem jejich ŠVP základní školy a školní družiny popsanych v kapitolách 4.3.2, 4.4.2, 4.4.3.

V kapitole 2.3.2 o RVP ZV jsme si charakterizovali klíčové kompetence, které je důležité rozvíjet při vývoji osobnosti žáka a odůvodnili si, proč jsou pro naši práci důležité obzvláště kompetence občanské. Proto se budeme ve ŠVP vybraných škol soustředit převážně na to, jaké strategie škola využívá k rozvoji těchto kompetencí v rámci environmentální výchovy a vzdělávání. V rámci průřezového tématu Environmentální výchova se budeme zabývat začleněním jejích tematických okruhů Ekosystémy, Základní podmínky života, Lidské aktivity a problémy životního prostředí a Vztah člověka k prostředí do konkrétních vyučovacích předmětů ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a příroda, které se environmentálnímu tématu věnují nejvíce. Souhrn oblastí našeho šetření nám vyjadřuje Tabulka č. 2. Ve výsledcích uvedeme nejen způsob, jakým se k těmto vybraným oblastem vyjadřují ŠVP škol, ale budeme se jimi zabývat i ve ŠVP školních družin. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou požadavky na ŠVP družin definovány obecněji, je obtížné jejich porovnání se ŠVP škol. Oba totiž mohou používat naprosto rozdílné pojmy k vymezení klíčových náležitostí

(např. školní družiny nemusí používat pojem „kompetence“). Proto se budeme ŠVP družin věnovat samostatně a nebudeme je srovnávat se ŠVP škol.

Tabulka č. 2: Oblasti šetření v rámci environmentálních vzdělávacích a výchovných cílů v ŠVP škol a školních družin:

Oblast šetření ze ŠVP školy a školních družin:		Konkrétní okruh oblasti šetření v rámci environmentální výchovy a vzdělávání
Obl. č. 1	Klíčové kompetence.	Občanské klíčové kompetence (strategie školy k jejich rozvíjení)
Obl. č. 2	Tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova.	Vzdělávací oblasti: Člověk a jeho svět Člověk a příroda

4.2 METODOLOGIE ŠETŘENÍ

Na oficiálních stránkách MŠMT, jsme si v rejstříku škol a školských zařízení⁴⁶ zadali parametry, podle kterých jsme si vygenerovali příslušné školy:

1. *Druh školy/zařízení: B., Základní vzdělávání – školy;*
2. *Kraje/okresy: CZ0311, okres České Budějovice;*
3. *Zřizovatel: 2, Obec.*

Vzhledem ke skutečnosti, že šetření vychází i ze ŠVP školní družiny, jsme si vygenerovali ještě školy, které školní družinou disponují:

1. *Druh školy/zařízení: G, Zájmové, další vzdělávání – školská zařízení;*
2. *Kraje/okresy: CZ0311, okres České Budějovice;*
3. *Zřizovatel: 2, Obec.*

Následně jsme oba seznamy porovnali a zjistili, že jsou stejné.⁴⁷ Dalším kritériem z důvodu lepší dostupnosti bylo, že budeme pracovat pouze se školami, které sídlí přímo v Českých Budějovicích. Do výběru tedy nejsou zařazeny školy z přilehlých obcí jako například Homole nebo Litvínovice. Nakonec jsme dospěli k seznamu čtrnácti základních škol, které plně vyhovují zadaným parametrům.⁴⁸ Prvotním záměrem bylo, že budeme pracovat s prvními třemi základními školami, které mají na svých

⁴⁶ Srov.: <http://rejskol.msmt.cz/>

⁴⁷ Srov. Seznam vygenerovaných škol a družin 1, příloha 1 Bakalářské práce.

⁴⁸ Srov. Seznam vygenerovaných škol a družin 2, příloha 1 Bakalářské práce.

internetových stránkách oba dva ŠVP. Jak školy, tak družiny. Důvodem tohoto výběru je hypotéza, že se rodiče o přihlášení dítěte do konkrétní školy nebo družiny rozhodují především na základě snadné dostupnosti informací, které internet jistě nabízí. Počet těchto škol byl stanoven vzhledem k rozsahu práce, která umožňuje rozebrat 3-4 školy. Ze všech generovaných základních škol však nemá obě dvě tyto informace dostupná žádná vygenerovaná škola. Buď mají k dispozici jen ŠVP školy nebo jen ŠVP školní družiny. Kritéria pro výběr ŠVP škol a jejich družin se tak na základě této skutečnosti pozměnily. Požadavky pro generování samotných základních škol a školských zařízení byly však ponechány stejné. Fáze prvotního oslovení probíhala tak, že jsme si na všechny základní školy ze seznamu vyhledali kontakt a postupně je obvolávali jednu po druhé, přičemž záměrem bylo použít první tři školy, které nám vyjdou vstříc a své ŠVP nám zapůjčí nebo okopírují, což jim nařizuje zákon.⁴⁹ Jednání se zaměstnanci škol ovšem nebylo vůbec jednoduché a jejich neochota k nahlédnutí či okopírování jejich ŠVP byla mnohdy překvapující. V podstatě tím tyto základní školy obešly zákon. Nakonec z těchto čtrnácti škol vyhověly našim požadavkům jako první tyto tři školy: Základní škola, Matice Školské 3, Základní škola, L. Kuby 48, Základní škola, J. Š. Baara. Všechny tyto základní školy mají své ŠVP rozděleny na několik základních kapitol, včetně části o identifikačních údajích, charakteristice školy a ŠVP, učebním plánu a učebních osnovách školy a o hodnocení žáka a autoevaluaci školy.

Veškeré informace, které jsou níže uvedeny, jsou získány ze ŠVP škol a družin a z jejich oficiálních internetových stránek.

4.3 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE, MATICE ŠKOLSKÉ 3, ČESKÉ BUDĚJOVICE

4.3.1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A ŠKOLNÍ DRUŽINY

Základní škola, Matice Školské 3, České Budějovice má více než stoletou tradici. Žákům poskytuje úplné základní vzdělání. Disponuje tedy 1. - 9. třídou. Kapacita školy je 550 žáků. Průměrně je zde každý rok vzděláváno kolem 500 žáků ve 21 třídách. Některé z nich mají rozšířenou výuku jazyků. Vzhledem k početné skupině žáků pocházejících z malotřídních škol nacházejících se v okolních obcích a spádových

⁴⁹ Srov. *Zákon č. 561/2004 Sb.*, §5, odst. 3.

oblastech škola klade velký důraz na spolupráci s pedagogickým pracovníky těchto škol. Součástí školy je i 6 odborných učeben, 2 herny, kuchyňka, dílny, knihovna s informačními technologiemi, keramická dílna, tělocvična, hřiště, dvůr a zahrada s prolézačkami. Nevýhodou školy je absence bezbariérového přístupu. I přesto, jsou zde integrováni žáci se zdravotním postižením. Především sluchovým a zrakovým. Ředitelkou školy je Mgr. Jana Rychlíková. Mezi další pedagogické pracovníky školy patří učitelé, vychovatelé, pedagogičtí asistenti, výchovný poradce a preventista v oblasti sociálně patologických jevů. Zajímavým prvkem při vedení školy jsou pravidelné schůzky zástupců tříd, kteří se vyjadřují k problémům ve škole a podílejí se na tvorbě měsíčních plánů školy. Žáci mají také možnost svobodně se vyjádřit ve vysílání školního rádia Traktor a ve školním časopise Šroub. Rodiče se školou spolupracují v rámci Unie rodičů při Základní škole Matice školské.⁵⁰

Do školní družiny je každým rokem přihlášeno kolem 150 dětí, které jsou rozděleny do čtyř oddělení. Družina rozděluje své činnosti na odpočinkové, rekreační, zájmové a na činnosti, které upevňují znalosti a dovednosti, které žák získá ve vyučování. Jedním z hlavních výchovných cílů družiny je rozvoj sociálního citění a utváření mezilidských vztahů.⁵¹

4.3.2 CHARAKTERISTIKA ŠVP

ŠVP základní školy

Název ŠVP je Cesta poznání a jeho cílem je především rozvoj zájmu poznávání, prožívání a tvoření v bezpečném prostředí školy a otevřenost školy dětem, rodičům i veřejnosti. Děti by měly být schopni samostatně myslet, odpovědně se rozhodovat, chránit přírodu a životní prostředí a umět žít v souladu s mravními hodnotami a občanskými demokratickými postoji. Důraz je v ŠVP kladen na všestranný rozvoj osobnosti žáka, na jeho komunikační kompetence, spolupráci a schopnost pracovat s informacemi. Je zde také zdůrazněno zaměření školy na rozšířenou výuku cizích jazyků.⁵²

ŠVP školní družiny

Program školní družiny Školní družina ZŠ Matice Školské klade důraz na rozvoj

⁵⁰ Srov. *ŠVP Cesta poznání*, Základní škola, Matice školské 3.

⁵¹ Srov. Tamtéž.

⁵² Srov. Tamtéž.

myšlení, tvořivosti a fantazie. Snaží se prohlubovat individuální schopnosti a dovednosti žáka prostřednictvím volnočasových aktivit a rozvíjet v nich veškeré klíčové kompetence.⁵³

4.3.3 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

Občanské klíčové kompetence

ŠVP Cesta poznání v oblasti občanských kompetencí a jejich cílů týkajících se environmentální výchovy a vzdělávání klade velký důraz na environmentální výchovu, ve které škola učí žáky chápat základní ekologické souvislosti a problémy, vést je k pochopení práv a povinností v souvislosti s principem trvale udržitelného rozvoje, k vytváření kvalitního životního prostředí a v rámci motivace žáky vede i k aktivnímu uplatnění ochrany přírody a ke třídění odpadů.⁵⁴

Školní družina se ve svém vzdělávacím programu ve svých občanských kompetencích k otázce environmentální výchovy nevyjadřuje.⁵⁵

Tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a příroda.

Charakteristika a cílové zaměření těchto dvou vzdělávacích oblastí je v ŠVP školy totožné s charakteristikou v RVP ZV. Tabulka č. 3 nám ukazuje, že oblast Člověk a jeho svět je realizovaná na 1. stupni ve vyučovacích předmětech Prvouka (Prv, 1.-3. ročník), Přírodověda (Př, 4.-5. ročník) a Vlastivěda (Vl, 4.-5. ročník). Třetí zmíněný předmět průřezové téma Environmentální výchova ovšem neobsahuje. Oblast Člověk a příroda zahrnuje předměty vyučované na 2. stupni. Konkrétně Fyziku (F, 6.-9. ročník), Chemii (Ch, 8.-9. ročník), Přírodopis (P, 6.-9. ročník) a Zeměpis (Z, 6.-9. ročník). V následující tabulce je vymezena povinná hodinová týdenní dotace konkrétního předmětu v ročníku.⁵⁶

⁵³ Srov. ŠVP pro školní družinu, Základní škola, Matice školské 3., příloha 2 Bakalářské práce.

⁵⁴ Srov. ŠVP Cesta poznání, Základní škola, Matice školské 3.

⁵⁵ Srov. ŠVP pro školní družinu, Základní škola Matice školské 3., příloha 2 Bakalářské práce.

⁵⁶ Srov. ŠVP Cesta poznání, Základní škola, Matice školské 3.

Tabulka č. 3: Týdenní časová dotace předmětů oblasti Člověk a jeho svět a Člověk a příroda na ZŠ Matice Školské v jednotlivých ročnících.

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Předmět									
Prvouka	1	2	2						
Přírodověda				1,5	2				
Fyzika						1	2	2	1
Chemie								2	2
Přírodopis						1	2	2	2
Zeměpis						2	2	2	1

Tabulka č. 4 vyjadřuje začlenění tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova v předmětech, pro které jsme vymezili týdenní časovou dotaci v tabulce č. 3.

Tabulka č. 4: Předměty integrované do tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova na ZŠ Matice Školské.

Tematický okruh	Ročník								
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ekosystémy		Prv	Prv	Př	Př	P, Z	P, Z	Ch, P, Z	Ch, P, Z
Základní podmínky života		Prv	Prv	Př	Př	F, P, Z	F, P, Z	Ch, P, Z	F, Ch, P, Z
Lidské aktivity a problémy životního prostředí	Prv		Prv	Př	Př	P, Z	P, Z	F, Ch, P, Z	F, Ch, P, Z
Vztah člověka k prostředí	Prv	Prv	Prv	Př	Př	P, Z	P, Z	Ch, P, Z	F, Ch, P, Z

Z tabulek 3 a 4 lze usuzovat, že průřezové téma Environmentální výchova je ve smyslu četnosti předmětů, do kterých je téma integrováno, nejkompexněji probíráno v 9. ročníku základní školy. V 8. ročníku ovšem téma disponuje nejvyšší časovou dotací. V 1. ročníku, který je v ohledu časové dotace nejslabším ročníkem, je důraz kladen především na tematické okruhy Lidské aktivity a problémy životního prostředí a Vztah člověka k prostředí. Vyučovacím předmětem, který se ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a příroda nejvíce zabývá environmentální výchovou, je na 1. stupni Prvouka a na 2. stupni Přírodopis a Zeměpis.

Ve ŠVP školní družiny jsou cíle průřezového tématu Environmentální výchova

charakterizovány utvářením vztahů a vazeb člověka k životnímu prostředí, uvědomění si vlastní odpovědnosti ve vztahu k prostředí a utváření hodnotové orientace žáků.⁵⁷

4.4 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE L. KUBY 48, ČESKÉ BUDĚJOVICE, „FAKULTNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA“

4.4.1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A ŠKOLNÍ DRUŽINY

Základní škola L. Kuby 48 se nachází v okrajové části Českých Budějovic ve čtvrti Rožnov. V 1. - 9. ročníku je dohromady kolem 550 žáků s trvalým bydlištěm převážně v přilehlých obcích a výuka probíhá ve 22-24 kmenových třídách. Škola disponuje specializovanými učebnami přírodopisu, chemie, fyziky, dílnami na dřevo a kovo výrobky a dvěma počítačovými učebnami. Nově ve školním roce 2012/2013 probíhá výuka ve třech třídách (7., 8., 9. ročník) převážně počítačovou formou (žáci používají elektronické učebnice namísto běžných tištěných). K prostorovému vybavení školy patří 2 tělocvičny, hřiště, školní družina a školní kuchyně s jídelnou. Pedagogický sbor se sestává z ředitele školy Mgr. Miroslava Kůse a dalších přibližně 30-35 vyučujících, včetně výchovného poradce, metodika prevence sociálně patologických jevů a koordinátora pro tvorbu ŠVP. Svým pracovníkům instituce také nabízí možnosti dalšího vzdělávání. Mezi dlouhodobé projekty školy patří její zapojení v projektech Tvořivá informatika s Baltíkem a Mladí vývojáři, jejichž cílem je všestranné rozvinutí osobnosti u dětí s hlubším zájmem o informatiku. Status fakultní základní školy získala škola v roce 2004 díky dlouholeté spolupráci s Pedagogickou fakultou v Českých Budějovicích.⁵⁸

Školní družina, která je součástí základní školy se nachází v suterénu starší budovy. Má svůj vlastní vchod a tvoří ji čtyři třídy. Školní družina má k dispozici školní hřiště, dětské hřiště s prolézačkami, houpačkami a pískovištěm, a dále některé další školní prostory, kterými jsou: tělocvična, počítačová učebna, keramická dílna, knihovna, video a DVD projekci, odpočinkovou zónu a atrium. Ve školní družině pracuje pět vychovatelek, přičemž jedna z nich se specializuje na výtvarnou činnost, druhá na rukodělné práce a turistiku a další dvě na tělovýchovu. Kapacita družiny je 180 dětí chodících do 1. - 5. třídy základní školy. Školní družina organizuje jak pravidelnou, tak

⁵⁷ Srov. *ŠVP pro školní družinu*, Základní škola, Matice Školské 3., příloha 2 Bakalářské práce.

⁵⁸ Srov. *ŠVP pro základní vzdělávání, Škola – základ života*, ZŠ L. Kuby 48.

i příležitostnou činnost, ve formě různých akcí a pobytových víkendů. V průběhu dne také žákům nabízí spontánní aktivity, odpočinek a v případě zájmu i přípravu na vyučování.⁵⁹

4.4.2 CHARAKTERISTIKA ŠVP

ŠVP základní školy

Základní škola L. Kuby 48 se řídí ŠVP s názvem Škola – základ života, se zaměřením na správné klima školy, zavádění nových efektivních metod výuky, využívání komunikačních a informačních technologií ve výuce a na posílení výuky cizích jazyků.⁶⁰

ŠVP školní družiny

Program školní družiny při Základní škole L. Kuby 48 s názvem „Člověk a jeho svět“ usiluje o vytváření zdravé osobnosti, odolné vůči negativním vlivům, která bude znát svou cenu a najde své místo ve zdravé sociální skupině. Prostřednictvím aktivit ve volném čase si klade za cíl vybavit žáky vědomostmi, dovednostmi a postoji, které jsou v souladu se životem v dnešní společnosti.⁶¹

4.4.3 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

Občanské klíčové kompetence

K environmentální výchově a vzdělávání se ve svém ŠVP Škola – základ života škola vyjadřuje v rámci občanských kompetencí tak, že se snaží vést žáky k pozitivnímu a ohleduplnému vztahu k přírodě, k hledání možností aktivního uplatnění při její ochraně, k chápání základních ekologických souvislostí a problémů a k rozhodování se v zájmu podpory trvale udržitelného rozvoje společnosti.⁶²

ŠVP družiny se k environmentální oblasti v občanských kompetencích nevyjadřuje.⁶³

⁵⁹ Srov. *ŠVP pro základní vzdělávání, Škola – základ života, ZŠ L. Kuby 48*, s. 2-4.

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s.

⁶¹ Srov. *ŠVP pro školní družinu, ZŠ L. Kuby 48.*, příloha 2 Bakalářské práce.

⁶² Srov. *ŠVP pro základní vzdělávání, Škola – základ života, ZŠ L. Kuby 48.*

⁶³ Srov. *ŠVP pro školní družinu, ZŠ L. Kuby 48.*, příloha 2 Bakalářské práce.

Tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a příroda.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je koncipována pro 1. stupeň základního vzdělávání. Pro 1., 2. a 3. ročník je obsažena v předmětu Prvouka a pro 4. a 5. ročník v předmětech Přírodověda a Vlastivěda. Do předmětu Vlastivěda není toto průřezové téma integrováno, proto ji v našem šetření vynecháme. Výuka této oblasti je podle ŠVP zaměřena na praktický život s využitím vycházek a exkurzí a žáci díky ní získávají první ucelený obraz světa. Týdenní časová dotace této oblasti, jak nám ukazuje tabulka č. 5, je 8 hodin, což s přičtením 4 hodin výuky Vlastivědy, plně odpovídá RVP ZV. Vzdělávací oblast Člověk a příroda je reprezentována předměty Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis.⁶⁴

Tabulka č. 5: Týdenní časová dotace předmětů oblasti Člověk a jeho svět a Člověk a příroda na ZŠ L. Kuby 48 v jednotlivých ročnících.

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Předmět									
Prvouka	1	2	2						
Přírodověda				1	2				
Fyzika						1	2	2	2
Chemie								2	2
Přírodopis						2	2		1
Zeměpis						2	2	1	2

Začlenění tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova je vyjádřeno v následující tabulce č. 6.

⁶⁴ Srov. ŠVP pro základní vzdělávání, Škola – základ života, ZŠ L. Kuby 48.

Tabulka č. 6: Předměty integrované do tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova na ZŠ L. Kuby 48.

Tematický okruh	Ročník								
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ekosystémy	Prv	Prv		Př	Př	P, Z	P, Z	Z	Z
Základní podmínky života				Př	Př	Z	Z	F, Ch, Z	F, Ch, P, Z
Lidské aktivity a problémy životního prostředí				Př	Př	Z	Z	F, Ch, Z	F, Ch, P, Z
Vztah člověka k prostředí			Prv	Př	Př	Z	Z	Ch, Z	Ch, Z

Z tabulek č. 5 a 6 lze usuzovat, že ročníkem, který se průřezovým tématem Environmentální výchova nejvíce je 9. ročník s časovou dotací 7 hodin týdně, ve kterém jsou tři tematické okruhy ze čtyř začleněny do 2-4 předmětů. Čtvrtým z nich je okruh Ekosystémy, který je začleněn pouze do předmětu Zeměpis. Předmětem, který má v porovnávaných vzdělávacích oblastech nejvyšší hodinovou týdenní časovou dotací je na 1. stupni Prvouka, na 2. stupni je to shodně Fyzika a Zeměpis. Pokud ale bereme v potaz i četnost výskytu Tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova v uvedených předmětech, tak nám jednoznačně z tabulky vyplyne, že předmětem, který se nejvíce zabývá touto oblastí za celou školní docházku je Zeměpis. Naopak ročníkem s nejslabší časovou dotací je 1. ročník, reprezentovaný předmětem Prvouka a zaměřující se na okruh Ekosystémy. Je také zajímavé, že v 8. ročníku úplně chybí vyučovací předmět Přírodopis, na který je při přijímacím řízení na některé střední školy zemědělského zaměření kladen zvláštní důraz.

Školní družina se ve svém ŠVP k Environmentální výchově v oblasti Člověk a jeho svět vyjadřuje tak, že se pomocí her v přírodě, prací s encyklopediemi, pravidelnými vycházkami do přírody, péčí o rostliny a tříděním odpadu snaží u žáků prohloubit znalosti o přírodě.⁶⁵

⁶⁵ Srov. ŠVP pro školní družinu, ZŠ L. Kuby 48., příloha 2 Bakalářské práce.

4.5 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE, J. Š. BAARA

4.5.1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLY A ŠKOLNÍ DRUŽINY

Základní škola J. Š. Baara vznikla v roce 1893 a stala se tak první obecnou českou školou v Českých Budějovicích. Od roku 1996 je školou s rozšířenou výukou hudební výchovy, reprezentovanou dětským folklorním souborem Bárováček. Ke škole patří ještě pracoviště v Nové ulici a od roku 2011 škola zřizuje i Mateřskou školu ve Staroměstské ulici. Základní škola disponuje 1. - 9. ročníkem. Kapacita školy je 900 žáků, což je průměrně 21 žáků na třídu. Součástí školy je také školní dvůr se sportovním zařízením, hřiště s běžeckými drahami, pískoviště, prolézačky, stolní tenis, lavičky či koše na streetball. Každá třída má k dispozici svou kmenovou učebnu. Navíc jsou ve škole specializované učebny k předmětům chemie a fyzika, dále počítačové učebny s přístupem na internet, multimediální učebny, učebny cizích jazyků, kuchyňka, dílny, keramická dílna, tělocvičny a knihovna. Ředitelem základní školy je Mgr. Vladimír Čunát. Součástí pedagogického sboru, který si průběžně doplňuje své vzdělání v oborech, které souvisejí s jejich vyučovacími předměty, je mimo jiné i výchovný poradce, metodik prevence sociálně patologických jevů, koordinátor ŠVP, koordinátor environmentální výchovy, asistentky učitele, ale i školní psycholog a vychovatelky školní družiny. Vzdělávají se zde žáci, kteří bydlí v obvodu školy a také žáci, kteří dojíždí z důvodu zájmu o rozšířenou výuku hudební výchovy. Do školy také dochází děti cizích státních příslušníků. Každoročně škola pořádá kulturně vzdělávací akce, specializované na hudbu a tanec. Také je zapojena do mnoha projektů, jako jsou například projekty Zdravé zuby nebo Zdravá výživa. Za důležitou škola považuje spolupráci s rodiči žáků, realizovanou prostřednictvím sdružení rodičů a školské rady.⁶⁶

Školní družina náležící k základní škole má celkem pět oddělení, které jsou vybavené hrami a různými pomůckami rozvíjejícími schopnosti a dovednosti žáků. Ke své činnosti využívá družina i školní tělocvičnu, hřiště a školní dvůr. Vychovatelek je ve družině šest, přičemž se každá specializuje na určitou činnost. Tělovýchovnou, výtvarnou, rukodělnou, estetickou nebo přírodovědnou. Družina organizuje pravidelnou činnost, spontánní aktivity, odpočinkové činnosti, přípravu na vyučování a příležitostné

⁶⁶ Srov. *ŠVP ŠKOLA DĚTEM – DĚTI ŠKOLE*, Základní škola J. Š. Baara.

každoroční akce, mezi které patří divadelní představení, volba miss školní družiny, karneval, masopust a jiné akce související především s vánočními svátky a ročními obdobími.⁶⁷

4.5.2 CHARAKTERISTIKA ŠVP

ŠVP základní školy

ŠVP Základní školy J. Š. Baara je program s názvem Škola dětem – děti škole. Vychází z možností a schopností pedagogického sboru a navázáním na tradice školy. Program prosazuje integraci dětí s různými vlastnostmi a různým typem postižení do tříd. Také věnuje zvláštní péči dětem mimořádně nadaným a sociálně znevýhodněným. U žáků je rozvíjeno především sociální cítění zaměřené na rozvoj a udržení uspokojivých mezilidských vztahů, na pozorování a kritické posouzení změn ve společnosti, na formulaci vlastních názorů a vlastního úsudku.⁶⁸

ŠVP školní družiny

Školní družina si klade za cíl rozvoj klíčových kompetencí prostřednictvím hry, která vede k rozvoji vědomostí, dovedností, k sebepoznání a seberealizaci. Také respektuje potřeby a individualitu žáka a snaží se ochránit žáky před násilím a šikanou. Stejně jako v ŠVP školy je i v ŠVP družiny zvláštní pozornost věnována dětem postiženým a mimořádně nadaným.⁶⁹

4.5.3 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

Občanské klíčové kompetence

V občanských klíčových kompetencích se ŠVP školy k oblasti environmentální výchovy a vzdělávání vyjadřuje tak, že žák na konci základního vzdělávání chápe význam jednotlivých složek životního prostředí i prostředí jako celku, chápe základní vztahy v různých ekosystémech a souvisejících environmentálních problémech a vnímá prostor pro pochopení různých činností člověka ovlivňujících životní prostředí.⁷⁰

V ŠVP družiny je v rámci občanských kompetencí uvedeno, že se družina snaží

⁶⁷ Srov. ŠVP ŠKOLA DĚTEM – DĚTI ŠKOLE, Základní škola J. Š. Baara.

⁶⁸ Srov. Tamtéž.

⁶⁹ Srov. ŠVP školní družiny, ZŠ J.Š.Baara, příloha 2 Bakalářské práce.

⁷⁰ Srov. ŠVP ŠKOLA DĚTEM – DĚTI ŠKOLE, Základní škola J. Š. Baara.

vést žáka k ochraně životního prostředí.⁷¹

Tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a příroda.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je na Základní škole J. Š. Baara reprezentována na 1. stupni vyučovacím předmětem s názvem Člověk a jeho svět (Čls), který nahrazuje předměty Prvouka, Přírodověda a Vlastivěda. Oblast Člověk a příroda je vymezena ve 2. stupni již tradičními předměty, kterými jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis. Tabulka č. 7 nám opět vyjadřuje hodinovou týdenní dotaci jednotlivých předmětů a tabulka č. 8 začlenění tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova do jednotlivých předmětů.⁷²

Tabulka č. 7: Týdenní časová dotace předmětů oblasti Člověk a jeho svět a Člověk a příroda na ZŠ J. Š. Baara v jednotlivých ročnících.

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Předmět									
Člověk a jeho svět	2	2	2	4	4				
Fyzika						1	2	2	1
Chemie								2	2
Přírodopis						2	1	2	2
Zeměpis						2	2	1	2

Tabulka č. 8: Předměty integrované do tematických okruhů průřezového tématu Environmentální výchova na ZŠ J. Š. Baara.

Tematický okruh	Ročník								
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Ekosystémy					Čls	Př	Př	Z	Př
Základní podmínky života	Čls	Čls	Čls	Čls		Z		Ch	F, Př
Lidské aktivity a problémy životního prostředí			Čls	Čls		Z			F, Př
Vztah člověka k prostředí	Čls	Čls	Čls	Čls	Čls		Př	Př	Z

Vzhledem k integraci vyučovacích předmětů Prvouka, Přírodověda a Vlastivěda do jednoho předmětu Člověk a jeho svět není s podivem, že právě tento předmět disponuje

⁷¹ Srov. ŠVP školní družiny, ZŠ J.Š.Baara, příloha 2 Bakalářské práce.

⁷² Srov. ŠVP ŠKOLA DĚTEM – DĚTI ŠKOLE, Základní škola J. Š. Baara.

na 1. stupni nejvyšší časovou dotací a že zde jako jediný předmět zastupuje všechny čtyři tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova. Na 2. stupni má nejvyšší časovou dotaci Přírodopis a Zeměpis. Ročníkem, který má nejvíce předmětů zabývajících se tematickými okruhy je jako u předchozích škol 9. ročník. Nejvyšší časovou dotací v této oblasti má však 8. ročník. Naopak ročníkem s nejslabší časovou dotací je shodně 1., 2. a 3. ročník se dvěma hodinami týdně.

ŠVP školní družiny Environmentální výchovu rozvíjí prostřednictvím výletů do přírody a jejím pozorováním, poznáváním rostlin a zvířat, péčí o rostliny a jejich pěstování, pořádáním besed na téma ochrany a vlivu člověka na životní prostředí a pomáháním při úklidu okolí školy a družiny.⁷³

⁷³ Srov. *ŠVP školní družiny*, ZŠ J.Š.Baara, příloha 2 Bakalářské práce.

5 SHRNUTÍ POZNATKŮ Z EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

Občanské klíčové kompetence

ŠVP vybraných základních škol a školních družin se v otázce včlenění tématu environmentální výchova do Občanských klíčových kompetencí staví podobně. Po obsahové stránce se snaží žáka vést k pozitivnímu vztahu k přírodě a k ochraně životního prostředí, k tomu, aby hledal možnosti aktivního zapojení se do její ochrany a v neposlední řadě k uvědomění si důležitosti principu trvale udržitelného rozvoje a jeho dodržování. Všechny cíle jsou tak v souladu s RVP ZV. V šetření ze ŠVP školních družin vyplývá, že v nich není toto téma příliš rozvinuté. Důraz je v těchto družinách kladen spíše na tvůrčí a kreativní stránku osobnosti jedince.

Tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět a Člověk a příroda.

Ve vzdělávacích oblastech Člověk a jeho svět (1. stupeň) a Člověk a příroda (2. stupeň) klade každá škola na tematické okruhy průřezového tématu Environmentální výchova jiný důraz. Tabulka č. 7 nám znázorňuje ty tematické okruhy, které škola včleňuje v obou vzdělávacích oblastech do nejvyššího počtu předmětů, z čehož můžeme usuzovat, že na ně klade největší důraz.

Tabulka č. 9: Tematické okruhy včleňované do nejvyššího počtu předmětů

Základní škola	Člověk a jeho svět	Člověk a příroda
ZŠ Matice Školské	Vztah člověka k prostředí	Základní podmínky života
ZŠ L. Kuby	Ekosystémy	Základní podmínky života Lidské aktivity a problémy životního prostředí
ZŠ J. Š. Baara	Vztah člověka k prostředí	Základní podmínky života Ekosystémy

Všechny tematické okruhy tedy nejsou včleněny do rovnoměrného počtu předmětů. I přesto, jak můžeme posoudit v tabulkách č. 3-8 (viz výše), integrovány jsou na všech těchto školách do výuky všechny tematické okruhy a školy tak splňují požadavky RVP ZV. Školní družiny tato témata rozvíjí především aktivně na exkurzích a výletech.

ZÁVĚR

Lidé jsou součástí přírody a jsou na ní tedy závislí. Proto je nezbytné, aby s ní zacházeli co nejlépe a snažili se ji chránit a obnovovat. Obzvláště v dnešní době, kdy stále častěji ničíme přírodu na úkor našeho dočasného pohodlí. Vědět o možnostech ochrany životního prostředí a jednat v jejich souladu jsou ovšem dvě naprosto odlišné záležitosti. K aktivnímu jednání v této oblasti by nás měli vést především rodiče, být nám příkladem a od útlého dětství nás vést k ohleduplnosti a odpovědnosti k životnímu prostředí. S povinnou školní docházkou je část této povinnosti převedena na vzdělávací instituce. Legislativa je ve svých nařízeních a doporučeních nabádá k tomu, aby žáky o této problematice vzdělávaly a snažily se je vychovávat podle principů trvale udržitelného rozvoje.

V bakalářské práci jsme vymezili legislativní a kurikulární dokumenty, důležité pro oblast environmentální výchovy a vzdělávání. Pro vytvoření školního vzdělávacího programu, který si každá škola vytváří samostatně je jedním z nejdůležitějších dokumentů RVP ZV, který se k oblasti životního prostředí široce vyjadřuje hlavně v průřezovém tématu Environmentální výchova a ve dvou vzdělávacích oblastech. Jsou jimi Člověk a jeho svět a Člověk a příroda. RVP ZV také přináší školám doporučení, jakým způsobem (v jakých předmětech) a co v těchto oblastech o této problematice vyučovat.

Na příkladech tří vybraných základních škol a jejich družin jsme poukázali na možné praktické včlenění těchto dvou oblastí a průřezového tématu do ŠVP školy a družiny. Zjistili jsme, že školy své programy vytvořily v souladu s doporučeními RVP ZV, ale že se družiny ve svých vzdělávacích programech k oblasti environmentální výchovy vcelku nevyjadřují. A pokud ano, jde jen o obecné rozvinutí požadavků ŠVP školy. Bylo by tedy vhodné, aby školní družiny při svých, nejen venkovních, aktivitách zařadily do svého obsahu větší množství her, jejichž prostřednictvím by se děti učily poznávat přírodu kolem sebe a budovaly si k ní vztah. Příkladem může být i chov malého domácího zvířete ve družině, například křečka nebo morčete, o kterého děti budou muset pravidelně pečovat nebo pokud jí mají k dispozici, mohou si vysázet na školní zahradě květiny či sezónní zeleninu, kterou budou pěstovat. Pozitivním aspektem šetření škol je skutečnost, že se snaží svým žákům jít v otázkách ochrany životního prostředí příkladem a jednat v souladu s jejími principy.

Zásluhou vzdělávacího systému zabývajících se otázkami životního prostředí jistě nepřestaneme ničit přírodu ze dne na den. Může se však jednat o prvotní impuls ke změně ve společnosti a k uvědomění si propojení mezi kvalitou přírody a kvalitou našich životů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné

ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN: 978-80-7315-147-8.

HÁJEK, B. a kol. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-233-1.

HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007, 2011. ISBN: 978-80-7367-900-2.

HEŘMANOVÁ J., MACEK M. *Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. OPTYS, 2009. ISBN: 978-80-86784-77-9.

HORKÁ, H. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN: 80-210-3750-4.

HORKÁ, H. *Ekologická výchova na 1. stupni základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN: 80-210-0844-X.

HORKÁ, H. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido, 2006. ISBN: 80-85931-33-8.

MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.

MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. ISBN: 80-211-0372-8.

Elektronické

Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010-2012 s výhledem do roku 2015 [online] [cit. 23. 1. 2013].

Ministerstvo životního prostředí České republiky. Dostupné na WWW:

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/akcni_plan_evvo_2010/\\$FILE/OEV-Akcni_plan_EVVO_2010_2012-20100406.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/akcni_plan_evvo_2010/$FILE/OEV-Akcni_plan_EVVO_2010_2012-20100406.pdf).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online] [cit. 15. 1. 2013].

Výzkumný pedagogický ústav v Praze. Dostupné na WWW:

http://www.msmt.cz/file/21592_1_1/.

Rejstřík škol a školských zařízení [online] [cit. 20. 2. 2013]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Dostupné na WWW: <http://rejskol.msmt.cz/>.

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice.

Součást implementace směrnice č. 90/313/EHS, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí [online] [cit. 23. 1. 2013]. Ministerstvo životního prostředí České republiky. Dostupné na WWW:

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/\\$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf).

ŠVP ŠKOLA DĚTEM – DĚTI ŠKOLE, Základní škola J. Š. Baara, České Budějovice [online] [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné na WWW:

<http://zsbaara.cz/attachments/article/81/%C5%A0VP%202012-2013.pdf>

ŠVP Cesta poznání, Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice [online] [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné na WWW:

<http://www.c->

[budejovice.cz/SiteCollectionDocuments/%C5%A0koln%C3%ADvzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%ADprogramk192007-0318.pdf](http://www.c-budejovice.cz/SiteCollectionDocuments/%C5%A0koln%C3%ADvzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%ADprogramk192007-0318.pdf)

ŠVP pro základní vzdělávání, Škola – základ života, ZŠ L. Kuby 48, České Budějovice [online] [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné na WWW: <http://zsroznov.cz/dokumenty/svp.pdf>

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí.

Zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

SEZNAM PŘÍLOH

1. SEZNAMY ZÁKLADNÍCH ŠKOL A JEJICH ŠKOLNÍCH DRUŽIN
VYGENEROVANÉ Z REJSTRÍKU ŠKOL

2. VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY ŠKOLNÍCH DRUŽIN

Na CD přiloženém k bakalářské práci se kromě textu bakalářské práce nachází součást přílohy, oskenované stránky vzdělávacích programů školních družin při ZŠ Matice Školské 3, ZŠ J. Š. Baara a ZŠ L. Kuby 48, týkající se výzkumného šetření. Tyto ŠVP jsou okopírovány z originálních ŠVP škol, dostupných v kanceláři ředitele dané školy.

PŘÍLOHY

1. SEZNAMY ZÁKLADNÍCH ŠKOL A JEJICH ŠKOLNÍCH DRUŽIN VYGENEROVANÉ Z REJSTRÍKU ŠKOL

a) Seznam vygenerovaných škol a družin 1

Název:	Místo:	Místo:
Druh školy/zařízení:	Místo:	Ulice:
Základní škola Máj II, M. Chlajna 23, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice M. Chlajna 23
Základní škola Máj I, M. Chlajna 21, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice M. Chlajna 21
Základní škola a Základní umělecká škola, Zliv, okr. České Budějovice Základní škola	Zliv	Zliv Lidická 315
Základní škola Trhové Sviny Základní škola	Trhové Sviny	Trhové Sviny Školní 713
Základní škola Dr. Miroslava Tyrše, Hrdějovice Základní škola	Hrdějovice	Hrdějovice Školní 108
Základní škola a Mateřská škola, VI. Rady 1, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice VI. Rady 1
Základní škola a Mateřská škola T. G. Masaryka, Rudolfovská 143, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Rudolfovská 143
Základní škola Borovany Základní škola	Borovany	Borovany Petra z Lindy 13
Základní škola a Mateřská škola Kamenný Újezd Základní škola	Kamenný Újezd	Kamenný Újezd Plavnická 300
Základní škola, základní umělecká škola a mateřská škola Ledenice Základní škola	Ledenice	Ledenice Náměstí 88
Základní škola, Grünwaldova 13, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Grünwaldova 13
Základní škola a Mateřská škola, Kubatova 1, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Kubatova 1
Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Matice školské 3
Základní škola a základní umělecká škola, Bezdrevská 3, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Bezdrevská 3
Základní škola Týn nad Vltavou, Malá Strana Základní škola	Týn nad Vltavou	Týn nad Vltavou Žižkova 285
Základní škola Týn nad Vltavou, Hlinecká Základní škola	Týn nad Vltavou	Týn nad Vltavou Komenského 748
Základní škola, České Budějovice, Oskara Nedbala 30 Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Oskara Nedbala 30
Základní škola a Mateřská škola, L. Kuby 48, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice L. Kuby 48
Základní škola a Mateřská škola J. Š. Baara, Jírovцова 9/a, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Jírovцова 9/a
Základní škola a Mateřská škola Žimutice Základní škola	Žimutice 28	Žimutice 28

Základní škola, Dukelská 11, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Dukelská 11
Základní škola a Mateřská škola, Nerudova 9, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Nerudova 9
Základní škola, Pohůrecká 16, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Pohůrecká 16
Základní škola Boršov nad Vltavou Základní škola	Boršov nad Vltavou	Boršov nad Vltavou Poříčská 180
Základní škola a Mateřská škola Borek Základní škola	Borek	Borek U Školky 195
Základní škola a Mateřská škola Dolní Bukovsko Základní škola	Dolní Bukovsko	Dolní Bukovsko nám. Jiráskovo 31
Základní škola a Mateřská škola Dobrá Voda u Českých Budějovic Základní škola	Dobrá Voda u Českých Budějovic	Dobrá Voda u Českých Budějovic Na Vyhliďce 6
Základní škola Nové Hradky, okres České Budějovice Základní škola	Nové Hradky	Nové Hradky Komenského 30
Základní škola a Mateřská škola Chrástčany Základní škola	Chrástčany 100	Chrástčany 100
Základní škola a Mateřská škola Temelín Základní škola	Temelín 129	Temelín 129
Základní škola a Mateřská škola Doudleby Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Doudleby 2
Základní škola a Mateřská škola Neznašov Základní škola	Neznašov 29	Neznašov 29
Základní škola a Mateřská škola Horní Stropnice Základní škola	Horní Stropnice 214	Horní Stropnice 214
Základní škola a Mateřská škola Olešnice Základní škola	Olešnice 17	Olešnice 17
Základní škola Hluboká nad Vltavou, okres České Budějovice Základní škola	Hluboká nad Vltavou	Hluboká nad Vltavou Karla Čapka 800
Základní škola a Mateřská škola Svatý Jan nad Malší Základní škola	Svatý Jan nad Malší 2	Svatý Jan nad Malší 2
Základní škola a Mateřská škola Dubné Základní škola	Dubné 35	Dubné 35
Základní škola a Mateřská škola Střížov Základní škola	Trhové Sviny	Trhové Sviny Střížov 27
Základní škola Strýčice, okres České Budějovice Základní škola	Hluboká nad Vltavou	Hluboká nad Vltavou Strýčice 13
Základní škola a Mateřská škola Olešník Základní škola	Olešník 16	Olešník 16

Základní škola a Mateřská škola Štěpánovice Základní škola	Štěpánovice	Štěpánovice Nová 166
Základní škola Petříkov Základní škola	Trhové Sviny	Trhové Sviny Petříkov 8
Základní škola a mateřská škola Sindlovy Dvory Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Šindlovy Dvory 40
Základní škola a Mateřská škola Jílovice Základní škola	Borovany	Borovany Jílovice 81
Základní škola a Mateřská škola Rudolfov Základní škola	Rudolfov	Rudolfov Na Točně 192/5
Základní škola a Mateřská škola Římov Základní škola	Římov	Římov Školní 63
Základní škola a Mateřská škola Ševětín Základní škola	Ševětín	Ševětín Školská 189
Základní škola a Mateřská škola Dříteň Základní škola	Dříteň 153	Dříteň 153
Základní škola Nedabyle Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Nedabyle 15
Základní škola a Mateřská škola Lišov Základní škola	Lišov	Lišov Nová 611
Základní škola a Mateřská škola Zahájí Základní škola	Dívčice	Dívčice Zahájí 8
Základní škola a Mateřská škola Hosín Základní škola	Hluboká nad Vltavou	Hluboká nad Vltavou Hosín 41

b) Seznam vygenerovaných škol a družin 2

Základní škola a Mateřská škola, VI. Rady 1, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice VI. Rady 1
Základní škola a Mateřská škola T. G. Masaryka, Rudolfovská 143, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Rudolfovská 143
Základní škola Máj II, M. Chlajna 23, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice M. Chlajna 23
Základní škola Máj I, M. Chlajna 21, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice M. Chlajna 21
Základní škola, Dukelská 11, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Dukelská 11
Základní škola a Mateřská škola, Nerudova 9, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Nerudova 9
Základní škola, Pohůrecká 16, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Pohůrecká 16
Základní škola, České Budějovice, Oskara Nedbala 30 Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Oskara Nedbala 30
Základní škola a Mateřská škola, L. Kuby 48, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice L. Kuby 48
Základní škola a Mateřská škola J. Š. Baara, Jírovcova 9/a, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Jírovcova 9/a
Základní škola, Grünwaldova 13, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Grünwaldova 13
Základní škola a Mateřská škola, Kubatova 1, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Kubatova 1
Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Matice školské 3
Základní škola a základní umělecká škola, Bezdrevská 3, České Budějovice Základní škola	České Budějovice	České Budějovice Bezdrevská 3

ABSTRAKT

SCHÖNBEKOVÁ, H. *Environmentální výchova a vzdělávání na základních školách, ve školních družinách a jejich vzdělávacích programech*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce R. Macků.

Klíčová slova: environmentální výchova, environmentální vzdělávání, ekologická výchova, školní vzdělávací program, školní družina, legislativní a kurikulární dokumenty environmentálního vzdělávání.

Práce se zabývá environmentální výchovou a vzděláváním v České republice. Charakterizuje problematiku terminologie a shrnuje legislativní a kurikulární dokumenty týkající se tohoto tématu. Konkrétně se zaměřuje především na environmentální výchovu a vzdělávání zahrnuté ve školních vzdělávacích programech a vzdělávacích programech školských zařízení. Na příkladech třech základních škol a jejich družin v Českých Budějovicích ukazuje způsoby, jakými lze environmentální výchovu a vzdělávání do vzdělávacích programů zahrnout a splnit tak cíle dané státem.

ABSTRACT

Environmental education and edification at elementary schools, after-schools childcare and their school educational programs.

Key words: environmental education, environmental edification, school educational program, after-school childcare, legislation and curricular documents of environmental education.

Bachelor thesis deals with environmental education and edification in the Czech Republic. Characterizes the issue of terminology and summarizes the legislative and curricular documents relating to this topic. Specifically, it focuses mainly on the environmental education and edification that are included in the school education programmes. On the examples of three elementary schools and their after-schools childcare show ways to environmental education and edification into education programmes include and thereby comply with the objectives of the State.